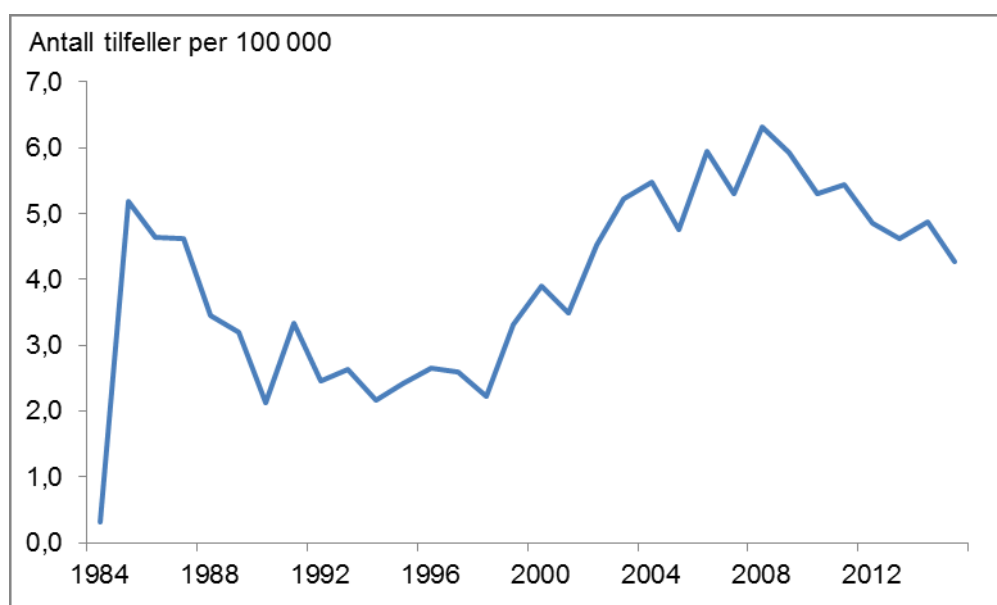

Hivsituasjonen i Norge per 31. desember 2015

Folkehelseinstituttet følger hivsituasjonen i Norge gjennom anonymiserte meldinger fra leger og laboratorier til Meldingssystem for smittsomme sykdommer (MSIS). I 2015 ble det diagnostisert 221 nye hivsmittede i Norge, en nedgang fra 249 meldte hivsmittede i 2014 (se fig 1). Nedgangen kommer i sin helhet blant menn som har sex med menn (msm). I de øvrige gruppene er hivsituasjonen lite endret fra 2014. Kondombruk, tidlig diagnostikk og raskest mulig effektiv hivbehandling er fortsatt de viktigste forebyggende tiltakene.

Figur 1. Hivinfeksjon i Norge meldt MSIS 1984 - 2015 etter diagnoseår.

Av de 221 hivtilfellene meldt i 2015 var det 145 (66 %) menn og 76 kvinner. 111 (50 %) av de 221 tilfellene meldt i 2015 var innvandrere smittet før ankomst Norge, 49 menn og 62 kvinner. Det er en økende tendens til at flere innvandrere som blir testet i Norge tidligere har blitt testet hivpositive i hjemlandet. Av de 111 innvandrere totalt meldt i 2015 smittet før ankomst Norge var 44 kjent hivpositive fra tidligere hjemland. Ettersom disse tilfellene er testet på nytt i Norge og derved inngår i laboratorienes og helsetjenestens årsstatistikk for diagnostiserte hivpositive inkluderer de i den norske hivstatistikken. Totalt er det nå diagnostisert 5 843 hivpositive i Norge, 3 948 menn og 1 895 kvinner.

Tabell 1. Hivinfeksjon i Norge etter smittemåte og diagnoseår.

Smittemåte	<05	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	Total
Heteroseksuell	1434	134	165	141	184	171	157	155	142	124	130	138	3075
- smittet mens bosatt i Norge	485	33	42	41	46	44	57	46	46	31	47	52	970
- smittet før ankomst Norge	949	101	123	100	138	127	100	109	96	93	83	86	2105
Homoseksuell	965	56	90	77	93	88	85	97	76	98	107	70	1902
Sprøytemisbruk	501	20	7	13	12	11	11	10	11	8	7	8	619
Via blod/-blodprodukt	46					1					1		48
Fra mor til barn	35	5	6	9	4	4	1	4	7	1	3	2	81
Annen/ukjent	63	4	9	8	6	9	4	2	6	3	1	3	118
Total	3044	219	277	248	299	284	258	268	242	234	249	221	5843

Menn som har sex med menn

Det ble i 2015 påvist 70 hivtilfeller blant menn som har sex med menn (msm). Dette er en betydelig nedgang fra de 107 hivpositive meldt i denne gruppen i 2014. Som det fremgår av tab. 2 kom nedgangen både blant norskfødte og innvandrere. Blant norskfødte msm er hivtallene nå nær halvert siden 2011. Andelen hivpositive msm med innvandrerbakgrunn har vært økende de siste årene, og også i 2015 utgjør denne gruppen om lag 50 % av de meldte tilfellene blant msm. Av de 34 personene med innvandrerbakgrunn kommer fem fra Øst-Europa, 12 fra andre europeiske land, fem fra Afrika, fire fra Asia, sju fra Sør- og Mellom-Amerika og en fra Nord-Amerika.

Tabell 2. Hivinfeksjon hos msm 2004-2015 etter herkomst

Herkomst	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Født i Norge	51	45	74	59	72	59	55	70	51	51	53	36
Innvandrer smittet før ankomst Norge	5	7	6	3	5	2	12	10	6	22	30	19
Innvandrer smittet etter ankomst Norge	16	4	10	15	16	27	18	17	19	25	24	15
Total	72	56	90	77	93	88	85	97	76	98	107	70

Tabell 3 viser at 54 % av msm diagnostisert i 2015 ble smittet i Norge. Både antallet smittet i Oslo og øvrige Norge gikk ned i 2015. Antallet diagnostiserte msm smittet i Oslo er nær halvert siden 2011. Av de 12 tilfellene smittet i Norge utenfor Oslo oppgir fem at de ble smittet i Bergen, mens de øvrige sju ble smittet i fem ulike kommuner i Sør-Norge. Av de 31 som oppgis smittet i utlandet i 2015 er 13 smittet i Europa (hvorav fem i Tyskland), sju i Afrika, fem i Asia, tre i Sør-Amerika og to i Nord-Amerika. Blant norskfødte msm er det særlig antall smittede i utlandet som har gått ned i 2015. Av 36 norskfødte msm meldt i 2015 var bare fem smittet i utlandet mot 21 tilfeller i 2014. Antall norskfødte msm smittet i Norge har holdt seg uforandret fra 2014 med 30 tilfeller.

Tabell 3. Hivinfeksjon hos msm 2003-2015 etter diagnoseår og smittested

Smittested	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Oslo	32	48	33	57	43	47	57	46	50	32	42	34	26
Øvrige Norge	3	5	3	9	14	14	15	12	18	11	11	16	12
Utlandet	15	16	18	19	15	24	13	26	26	28	40	54	31
Ukjent	7	3	2	5	5	8	3	1	3	5	5	3	1
Total	57	72	56	90	77	93	88	85	97	76	98	107	70

Smittesituasjonen blant msm preges fortsatt av at mange smittes ved tilfeldig eller anonym sex i Norge eller i utlandet. I 2015 oppga 52 (74 %) av de meldte hivtilfellene at de ble smittet av en tilfeldig partner, 7 av fast partner og for 11 tilfeller var relasjonen til smittekontakten ukjent.

Indikasjonen for å ta hivtesten blant msm meldt i 2015 var for 31 pasientens eget ønske, 18 hadde kliniske symptomer på hivsykdom (hvorav fire hadde aids og seks akutt hivinfeksjon), 15 ble testet pga. annen rutineundersøkelse i kontakt med helsevesenet og fem personer ble påvist hivpositive som ledd i smitteoppsporing. Median alder for de meldte hivpositive msm i 2015 var 34 år (15-70), på nivå med gjennomsnittet de siste 10 årene. Av tilfellene meldt i 2015 var 13 personer 25 år eller yngre på diagnositidspunktet, mens kun én var under 20 år.

Heteroseksuelt smittede

Et stort flertall av heteroseksuelt smittede som påvises hivpositive i Norge er personer av utenlandsk opprinnelse. Basert på informasjon til MSIS om tidligere negative hivtester og god informasjon om smittebakgrunn kan man i stor grad vurdere om personer med utenlandsk bakgrunn er smittet før eller etter ankomst til Norge. For å gi et bedre bilde av hivepidemien blant heteroseksuelle har vi delt de heteroseksuelt smittede i to grupper, hhv. de som var bosatt i Norge da de ble smittet (tab 4) og de som var smittet før ankomst til Norge (tab 5).

Smittet mens bosatt i Norge

I 2015 ble 52 personer (40 menn og 12 kvinner) påvist heteroseksuelt smittet mens de var bosatt i Norge mot 47 tilfeller i 2014. Økningen i denne gruppen kom blant heteroseksuelt smittede menn (33 påvist i 2014), mens blant kvinner var det en liten nedgang (14 tilfeller i 2014). I 2015 var 40 (77 %) av de 52 tilfellene i denne gruppen født i Norge (33 menn og sju kvinner), mens 12 var innvandrere smittet mens de var bosatt i Norge.

Flertallet av mennene er som tidligere smittet i utlandet. Av de 40 tilfellene påvist i 2015 ble 28 (70 %) smittet i utlandet. Som tidligere år er Thailand det vanligste smittestedet i utlandet med 20 tilfeller i 2015 mot 17 tilfeller i 2014. 29 av de 40 mennene oppgir at de er smittet av en tilfeldig seksualkontakt, hvorav sju etter prostitusjonskontakt (to i Norge og fem i utlandet).

Flertallet av kvinnene er som tidligere smittet i Norge, vanligvis av en fast partner som også selv er smittet heteroseksuelt. Av de 12 kvinnene påvist i 2015 ble 10 smittet i Norge og 10 ble smittet av ektefelle/fast partner. Som det fremkommer i tabell 4 blir det relativt sjelden påvist heteroseksuell smitteoverføring fra biseksuelle menn og personer som tar stoff med sprøyter i Norge.

Av de 52 heteroseksuelt smittede ble hele 29 først testet på bakgrunn av kliniske symptomer og tegn på hivinfeksjon (hvorav 10 hadde aids). 10 ble testet etter eget ønske, seks ble testet pga. annen rutineundersøkelse i kontakt med helsevesenet og sju personer ble påvist hivpositive som ledd i smitteoppsporing.

Median alder for mennene ved diagnositidspunktet var 53 år (24-73) og for kvinnene 43 år (24-65).

Tabell 4. Smittested og smittekildens smitte måte for personer som er hivsmittet heteroseksuelt mens de bodde i Norge etter diagnoseår.

Smittested	Smittekildens smitte måte	Før 11	11	12	13	14	15	2015		Total 1984-15		
								M	K	M	K	Alle
Norge	Heteroseksuell	185	17	21	10	12	21	12	9	109	158	267
	Homoseksuell	14		1							15	15
	Sprøytemisbruk	43	2				1		1	10	36	46
	Annen, ukjent	89	1			2				54	38	92
Norge totalt		331	20	22	10	14	22	12	10	173	247	420
Afrika	Trolig hetero- seksuell	124	6	6	4	7	5	5		125	27	152
Asia		165	16	11	13	21	21	21		235	12	247
Amerika		34		2	1	2				32	7	39
Europa		59	4	2	1	3	4	2	2	36	38	74
Utland uspes.		16		2						16	1	17
Utland totalt		398	26	23	19	33	30	28	2	444	85	529
Ukjent		18		1	2					15	6	21
Total		747	46	46	31	47	52	40	12	632	338	970

Smittet før ankomst til Norge

Denne gruppen består i hovedsak av personer som kommer til Norge som asylsøkere eller familieinnvandrere. I 2015 ble det diagnostisert 86 nye hivtilfeller i gruppen, 60 kvinner og 26 menn, mot 83 tilfeller i 2014. Av de 86 ble 52 % testet hiv-positive innen seks måneder etter ankomst Norge. Flertallet i denne gruppen (62 % i 2015) kommer som tidligere fra Afrika, særlig fra land på Afrikas horn og Nigeria. Fra Asia er som tidligere de fleste thailandske kvinner (14 i 2015). Median alder for 2015-tilfellene var 35 år (20-59) for menn og 34 år (19-59) for kvinner.

Tabell 5. Opprinnelsesverdensdel for personer som er heteroseksuelt smittet med hiv før de kom til Norge etter diagnoseår.

Til Norge fra	Før 06	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	2015		Total 1984-15		
												M	K	M	K	Alle
Afrika	850	103	83	108	103	75	80	64	68	62	53	17	36	720	930	1650
Asia	142	14	13	22	18	15	17	18	16	13	21	3	18	45	263	308
Amerika	16	3		2		9	4	3	1		2	1	1	15	25	40
Europa	42	3	4	6	6	1	8	11	8	8	10	5	5	52	55	107
Total	1050	123	100	138	127	100	109	96	93	83	86	26	60	832	1273	2105

Personer som tar stoff med sprøyter

Av de åtte meldte tilfellene i denne gruppen i 2015 er det seks menn og to kvinner. Tre av disse er innvandrere, alle fra Øst-Europa, som er smittet i opprinnelige hjemland før de kom til Norge. Av de

fem tilfellene smittet i Norge er to oppgitt smittet i Oslo, og én hhv i Bergen og i fylkene Møre og Romsdal og Østfold. Median alder for tilfellene i 2014 var 36 år (18-44).

Øvrige tilfeller meldt i 2015

De to barna meldt med hivinfeksjon i 2015 etter perinatal smitte er begge innvandrere smittet i høyendemisk fødeland. De tre tilfellene med ukjent smittebakgrunn er alle menn, to norskfødte og en innvandrer der smittebakgrunnen foreløpig ikke er klarlagt.

Fylkesfordeling

Nedgangen i antall hivtilfeller i Oslo i 2015 kommer i hovedsak blant msm, men også blant norskfødte heteroseksuelle har det vært nedgang. I Akershus har vært en betydelig økning i meldte norskfødte heteroseksuelle (10 tilfeller i 2015 mot ett i 2014). For øvrig har det vært små endringer i den fylkesvise situasjonen når det gjelder meldte hivtilfeller smittet mens de er bosatt i Norge. Det er fortsatt antall nyankomne asylsøkere/innvandrere og mottakssituasjonen i fylkene som i størst grad påvirker årlige svingninger i hivtallene i de enkelte fylkene.

Tabell 6. Hivinfeksjon i Norge etter bostedsfylke på diagnosetidspunktet (kumulativ rate per 100 000 innbyggere).

Fylke	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Tot. 1984-15	%	Rate
Østfold	5	6	7	9	9	10	201	3,4	70,0
Akershus	19	15	18	18	16	26	521	8,9	89,1
Oslo	101	97	88	97	98	71	2444	41,8	377,2
Hedmark	4	5	12	6	7	4	101	1,7	51,8
Oppland	15	13	6	4	7	4	135	2,3	71,4
Buskerud	9	10	12	11	8	9	222	3,8	80,7
Vestfold	5	5	6	4	7	9	158	2,7	65,0
Telemark	4	2	6	6	6	5	126	2,2	73,3
Aust-Agder	5	1	4	3	4	4	77	1,3	67,0
Vest-Agder	4	10	6	3	7	5	107	1,8	59,1
Rogaland	14	22	17	25	18	13	337	5,8	72,3
Hordaland	21	37	17	14	22	16	426	7,3	83,4
Sogn og Fjordane	2	5	3	4	2	5	59	1,0	54,1
Møre og Romsdal	9	7	14	6	8	5	172	2,9	65,2
Sør-Trøndelag	8	10	10	6	12	14	225	3,9	72,6
Nord-Trøndelag	6	4	3	4	2	6	116	2,0	85,3
Nordland	17	11	8	5	4	8	176	3,0	72,7
Troms	9	6	4	5	6	4	165	2,8	101,2
Finnmark	1	1	1	1	5	3	59	1,0	77,6
Ukjent/utland		1		3	1		16	0,3	
Total	258	268	242	234	249	221	5843	100,0	113,1

Vi minner for øvrig om at mer detaljert hivstatistikk som oppdateres daglig finnes tilgjengelig på msis.no.

Kommentar

Antall meldte hivtilfeller i 2015 er det laveste på 10 år. I 2015 ble det observert en markant nedgang i meldte hivtilfeller blant msm. Til tross for et høyt antall nyankomne asylsøkere i 2015 har dette foreløpig ikke resulterte i en økning av meldte hivtilfeller. Antall heteroseksuelle menn som smittes i utlandet, spesielt i Thailand, viser imidlertid ingen tegn til å avta. Det er fortsatt en stabil lav hivforekomst blant personer som tar stoff med sprøyter, blant norskfødte kvinner og blant ungdom.

Menn som har sex med menn

Det er for tidlig å si om nedgangen i meldte hivtilfeller blant msm i 2015 representerer starten på en mer varig trend med redusert hivsmitte i denne gruppen. Ofte er det observert en nedgang i meldte hivtilfeller blant msm etter et år med høye hivtall i gruppen. Interessant er det å merke seg at en tilsvarende utvikling med nedgang blant msm sees i Sverige og flere andre vestlige land. En prioritert forebyggingsstrategi blant msm de senere årene både i Norge og mange andre land har vært økt hivtesting (avdekking av mørketallet) i de mest risikoutsatte miljøene og rask hivbehandling av smittede for å redusere smittepresset i gruppen. Både Olafiaklinikken i Oslo og Helseutvalget rapporterer at oppslutningen om deres testetilbud til msm har hatt økende oppslutning de siste årene. En mulig årsak til nedgangen i hivtallene blant msm kan være at man nå begynner å se effekten av denne teste- og behandlingsstrategien. Det er ikke holdepunkter for at nedgangen skyldes redusert risikoatferd. Antall påviste tilfeller av gonoreé blant msm fortsatte å øke i 2015 og forekomsten av syfilis holdt seg på et vedvarende høyt nivå, noe som fortsatt tyder på mye risikosex blant msm både i Norge og på utenlandsreiser. Årsoppgjøret for gonoreé og syfilis 2015 blir publisert 13. april.

Andelen hivpositive msm med innvandrerbakgrunn har vært økende de siste årene, og også i 2015 hadde om lag 50 % av de nydiagnostiserte msm innvandrerbakgrunn. Msm med innvandrerbakgrunn ser ut til å være en spesielt risikoutsatt gruppe i msm-miljøet og må fortsatt gis prioritet i forebyggingsarbeidet.

I tillegg til atferdsendring og økt kondombruk vil tidlig diagnostikk og rask behandling fortsatt stå sentralt i det forebyggende arbeidet. Msm bør jevnlig tilbys undersøkelse for å avdekke seksuelt overførbare infeksjoner når de oppsøker fastlege eller andre helsetjenestetilbud. Seksuelt aktive msm oppfordres til å sjekke seg årlig, og menn med flere partnere bør undersøke seg oftere.

Heteroseksuelle

Blant heteroseksuelle smittet mens de er bosatt i Norge økte hivtallene både i 2014 og 2015. Det er fortsatt norske menn som har ubeskyttet sex i utlandet som dominerer denne gruppen. Smitte i Thailand alene representerer nå 50 % av all heteroseksuell hivsmitte blant norske menn. Forekomsten av hiv blant norske kvinner er fortsatt lav og preges som tidligere av smitte fra fast partner i Norge. Økt bevissthet om hiv-smitterisiko, kondombruk og tidlig diagnostikk vil være de viktigste forebyggende tiltak også blant heteroseksuelle.

Selv om innvandrere fra områder med høy forekomst av hiv fortsatt utgjør den største hivgruppen i Norge sammen med msm har antall årlig påviste hivpositive gått ned de siste årene i forhold til toppen i 2008. Nedgangen har kommet blant afrikanske innvandrere der hivtallene har halvert seg i 2015 i forhold til for åtte år siden. I likhet med msm må innvandrere fortsatt gis høy prioritet i forebyggingsarbeidet. Det er en målsetting at nyankomne asylsøkere tilbys hivtest innen tre måneder etter ankomst Norge, men det er også viktig at helsetjenesten når den store gruppen som kommer til Norge som ledd i familieegjenforening med tilbud om hivtesting. Hvert år påvises langtkommen hivinfeksjon eller aids hos mange innvandrere som har vært lenge i Norge, noe som

tyder på at antallet udiagnostiserte i denne gruppen er betydelig. Innvandrerkvinner har vist seg å være en utsatt gruppe i forhold til risiko for hivsmitte i innvandrer miljøer i Norge.

Oppfølging og behandling

Smitteoppsporing er et svært viktig tiltak i det forebyggende arbeidet og her er det fortsatt et forbedringspotensiale. Av de 221 hivtilfellene diagnostisert i 2015 ble bare 8 % av tilfellene diagnostisert på bakgrunn av smitteoppsporing. Det er et mål å finne smitekilden til alle som er hivsmittet i Norge.

I de nyeste oppdaterte faglige retningslinjene for oppfølging og behandling av hiv som publiseres av Norsk forening for infeksjonsmedisin anbefales nå at alle starter hivbehandling så snart som mulig, uavhengig av CD4-tall, dels av hensyn til pasientens egen helse, dels for å hindre videre smitteoverføring [1]. Folkehelseinstituttet støtter aktivt strategien med tidlig behandling av hiv-positive som et viktig smitteforebyggende tiltak. Hivsmittede på effektiv behandling representerer en minimal smitterisiko i forhold til ubehandlede. Sammen med tidlig behandling av hivsmittede vil andre medikamentelle forebyggingstiltak som preeksponeringsprofylakse (PrEP) også kunne få økt betydning i Norge. PrEP innebærer at hivnegative med stor risiko for hivsmitte behandles med hivmedisiner for å redusere risikoen for å bli smittet. I de nye behandlingsretningslinjene fra Norsk forening for infeksjonsmedisin er det gitt et anbefalt regime for bruk av PrEP i Norge. Siden det fortsatt er uavklarte spørsmål knyttet til bl.a. betalingsordning, forskrivningsrett og indikasjoner utreder nå Helsedirektoratet på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet hvordan PrEP evt. kan implementeres i Norge. Utfordringen fremover vil være å motvirke at nye medikamentelle forebyggingstiltak medfører redusert kondombruk i de mest risikoutsatte miljøene. Fortsatt er atferdsendring og konsekvent kondombruk ved risikosex de viktigste forebyggende tiltakene i kampen mot de seksuelt overførbare infeksjonene.

Referanse

1. [Faglige retningslinjer for oppfølging og behandling av hiv](#) (Norsk forening for infeksjonsmedisin, februar 2016)